

4. Депонування показань малолітнього чи неповнолітнього потерпілого від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості з метою його захисту від вторинної віктимізації.
5. Медіація у кримінальному провадженні.
6. Створення спеціальних конфіденційних служб підтримки потерпілих з метою надання їм доступу до безкоштовної психологічної, консультаційно-правової, соціально-реабілітаційної допомоги відразу після вчинення кримінального правопорушення.

Практичне втілення вищевказаних ініціатив щодо видів правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні вбачається актуальним, виправданим та таким, що сприятиме виконанню завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Токарська А. С. Правова комунікація в контексті посткласичного праворозуміння: дис... д-ра наук: 12.00.12 – філософія права. Київ. 2008.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13. 04. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Сліпенюк Тетяна Михайлівна

аспірантка кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСКРЕЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПОВНОВАЖЕННЯМИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Будь-яке правове явище має передумови виникнення і підпорядковується певним закономірностям. Не є винятком й зловживання процесуальними повноваженнями у кримінальному процесі. Система передумов існування цього

явища є розгалуженою. Однак, на нашу думку, особливу увагу слід приділити саме дискреції, оскільки остання є доволі поширеною та характеризується прихованою протиправністю, що надає змогу уповноваженим особам на законних підставах використовувати свої процесуальні повноваження всупереч завданням кримінального провадження.

Вивчення дискреції як передумови зловживання процесуальними повноваженнями у кримінальному процесі неможливе без аналізу самого терміну «дискреція» та з'ясування сутності дискреційних повноважень загалом. Як констатує А.С. Петрова, «багато науковців походження даного терміну пов'язує із латинським словом «discretion», що означає як «розподіл» чи французьким еквівалентом «discretionnaire» – «залежний від власного розсуду». Разом з тим, на думку більшості науковців, найточніше тлумачення дискреції у сучасному контексті можна зробити, звернувшись до англomовного варіанта цього терміну «descretion», що перекладається у двох взаємодоповнюючих значеннях: свобода розсуду та здоровий глузд» [2, с. 157].

У національному законодавстві визначення поняття «дискреційні повноваження» здійснено у п. 1.6. Наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи» від 24 квітня 2017 року № 1395/5. Згідно із приписами останнього, «дискреційні повноваження – це сукупність прав та обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що надають можливість на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з декількох варіантів управлінських рішень, передбачених нормативно-правовим актом, проектом нормативно-правового акта» [3].

Не зважаючи на прогресивність даного визначення, воно піддається критиці у наукових колах. Окрім того, на нашу думку, останнє не повною мірою визначає сутність дискреційних повноважень саме у кримінальному процесі. З огляду на вказане, видається доцільним погодитись із міркуваннями О.О.

Торбаса, який зазначає, що «розсуд у кримінальному процесі – це повноваження, яке полягає в прийнятті за допомогою інтелектуально-вольового механізму одного обов’язкового для виконання юридично значущого рішення з декількох запропонованих кримінальним процесуальним законодавством альтернатив відповідно до обставин конкретного кримінального провадження з урахуванням засад кримінального провадження, професійного досвіду правозастосовувача, судової та слідчої практики, моральних та етичних характеристик суб’єкта правозастосування, задля найкращого забезпечення приватних та публічних інтересів у кримінальному провадженні» [5, с. 40].

Система дискреційних повноважень публічних службовців, що здійснюють кримінальне провадження, є досить широкою. Останні надають можливість слідчому, дізнавачеві, керівнику органу досудового розслідування, керівнику органу дізнання та прокурору приймати ряд важливих процесуальних рішень, керуючись власним розсудом на різних стадіях кримінального провадження. Зокрема, до них видається доцільним зарахувати рішення про: проведення певної гласної/негласної слідчої (розшукової) дії, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, повідомлення особи про підозру, зміну підслідності, продовження строку досудового розслідування, складання обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного/виховного характеру, звільнення від кримінальної відповідальності, закриття кримінального провадження, зміну обсягу обвинувачення в суді або повну відмову від нього тощо. Дискреція може негативно впливати на прийняття наведених рішень та надавати змогу публічному службовцю, що здійснює кримінальне провадження, обрати модель поведінки, яка попри формальну відповідність кримінальному процесуальному законодавстві, може не відповідати усталеній практиці у тій чи іншій ситуації, та не давати змогу належно та ефективно забезпечити приватні та публічні інтереси у кримінальному провадженні. Таким чином, створюються передумови для зловживання процесуальними повноваженнями у кримінальному процесі.

Для попередження зловживанням процесуальними повноваженнями, в тому числі й дискреційними, законодавцем у ст. 94 КПК України визначено, що прийняття процесуального рішення має здійснюватися на основі закону за внутрішнім переконанням уповноваженого суб'єкта, «яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження та оцінці кожного доказу з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупності зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку» [1]. Тому, визначальною у процесі реалізації вказаних повноважень є особа публічного службовця, що здійснює кримінальне провадження, оскільки від його світогляду, правосвідомості, правової культури та здатності протидіяти професійним деформаціям залежить законне використання процесуальних повноважень на виконання завдань кримінального провадження.

На жаль, в силу різних об'єктивних та суб'єктивних причин деякі з цих осіб не мають усвідомленого розуміння значимості добросовісного використання процесуальних повноважень, що має наслідком зловживання ними. У якості прикладу вважаємо за потрібне навести рішення Відповідного органу, що здійснює дисциплінарне провадження від 02 лютого 2022 року №18дп-22. Як вбачається з цього акту, «на прокурора окружної прокуратури міста Суми накладено дисциплінарне стягнення через не дотримання ним вимог закону під час здійснення нагляду за досудовим розслідуванням у формі процесуального керівництва у низці кримінальних проваджень. В даному випадку зловживання процесуальними повноваженнями у кримінальному процесі виразились у не забезпеченні проведення необхідних слідчих (розшукових) дій для прийняття кінцевого процесуального рішення, не використанні повноважень прокурора, що передбачені статтею 36 КПК України, та фактичному самоусуненню від здійснення процесуального керівництва у провадженні» [4].

Підсумовуючи всі вище наведені положення, можна зробити висновок, що дискреційні повноваження є способом ефективного індивідуального реагування під час здійснення окремого кримінального провадження. Попри це, останні

створюють передумови для зловживань у кримінальному процесі. З огляду на вказане існує необхідність розроблення та закріплення в кримінальному процесуальному законодавстві дієвого механізму протидії таким зловживанням й забезпечення добросовісного використання процесуальних повноважень.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст.88.
2. Петрова А.С. Дискреційні повноваження судді у кримінальному судочинстві як один із видів корупційних ризиків судової системи України. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 156-163.
3. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи: Наказ Міністерства юстиції України від 24 квітня 2017 року № 1395/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17#Text> (дата звернення 22.11.2022).
4. Рішення Відповідного органу, що здійснює дисциплінарне провадження від 02 лютого 2022 року №18дп-22. URL: <https://kdkp.gov.ua/decision/2022/02/02/2188> (дата звернення 22.11.2022).
5. Торбас О.О. Розсуд в кримінальному процесі України: теоретичне обґрунтування та практика реалізації: монографія. Одеса: «Юридична література», 2020. 284 с.